

FAŠIZAM I ANTIFAŠIZAM U BOSNI I HERCEGOVINI

Gen. Fikret Muslimović

1. KONTINUITET FAŠIZMA I KONTINUITET ANTIFAŠIZMA

Vrijednosti Prvog marta, dana nezavisnosti Bosne i Hercegovine, isto kao i vrijednosti ZAVNOBiH-a su rezultat antifašističke borbe protiv snaga koje su, tokom Drugog svjetskog rata, a zatim osamdesetih i devedesetih godina 20. stoljeća, ideologijom, politikom i praksom četništva, širom bivše Jugoslavije svakodnevno prijetile i zastrašivale. To je bio fašizam¹ od koga se ugroženi narod mogao trajno zaštititi samo ako se na antifašističkim osnovama očuva državnost koju je potvrdio ZAVNOBiH 1943., te ako se u novim historijskim okolnostima 1992. ostvari ideja nezavisnosti Bosne i Hercegovine. Pred oružanu agresiju, tokom i poslije rata, niko osim ideološki i politički povezanih sa fašistima (četnicima i ustašama) iz Drugog svjetskog rata nije dovodio i ne dovodi u pitanje

---

1 **fašizam**: - „... nacionalistička, imperijalistička, nedemokratska ideologija i politika ... svakodnevno se fašizam ispoljavao u bučnim režiranim manifestacijama s praznim frazama ...“ (M. Idrizović, A. Jasenković, V. Knor – Rječnik stranih riječi, Drugari, Sarajevo, 1990. godine, strana 103.); - „... vladavina reakcionarnih i imperijalističkih predstavnika ... Fašizam je izazvao Drugi svjetski rat u kojem su njegovi nosioci počinili strahovita zvjerstva u velikom dijelu svijeta ...“ (Klarić Bratoljub, Rječnik stranih riječi, Nakladni zavod MH, Zagreb 1978. godine, strana 413.)

nezavisnost i teritorijalni integritet Bosne i Hercegovine. Zato, i protekla, i aktuelna, i buduća borba za očuvanje nezavisnosti naše domovine ima obilježja antifašizma.²

Neodgovorno, politički nezrelo se djeluje s ciljem da se ignorira i zamagli veza između antifašizma u Drugom svjetskom ratu i antifašizma u borbi za nezavisnost države Bosne i Hercegovine, pri čemu se politički, vojni i drugi činioци odbrane Bosne i Hercegovine iskrivljeno predstavljaju, imputirajući im, čak i teroristička svojstva što je beskonačno daleko od istine. Želi se predstaviti da odbrana nezavisne Bosne i Hercegovine nije antifašističkog karaktera. Također, ima pokušaja negiranja antifašističkog karaktera NOR-a u Drugom svjetskom ratu, predstavljajući ga da je bio zločinački. U raspravama o karakteru rata 1992.–1995., iz ambijenta probosansko-hercegovačkih snaga, uglavnom, realno i odgovorno se objašnjava da je to bio međudržavni oružani sukob, odnosno agresija i odbrana od agresije na Bosnu i Hercegovinu. Međutim, ne poklanja se dovoljna pažnja rasvjetljavanju istine—da je odbrana Bosne i Hercegovine 1992. – 1995. po svom karakteru antifašistička i da je izraz kontinuiteta antifašizma na prostorima bivše Jugoslavije. Povezivanje bosanskohercegovačkog antifašizma u cijeloj njegovoj historijskoj vertikali mora biti u sadržajima odgoja, političkog profiliranja i obrazovanja, ne samo mladih nego i starijih generacija.

U svom kontinuitetu, fašisti su jasno i čvrsto povezani ideologijom, politikom

---

² antifašizam: - „...širok demokratski pokret protiv fašizma ... naprednost, demokratičnost...“ (M. Idrizović,, A. Jasenković, V. Knor – Rječnik stranih riječi, Drugari, Sarajevo, 1990. godine, strana 103.)

i simbolikom. Zločinačku, genocidnu ratnu praksu agresora na Bosnu i Hercegovinu 1992.–1995. inspirirali su i realizirali sljedbenici ideologije, politike i simbole četničke vojske koja je u toku Drugog svjetskog rata, saradujući sa fašističkim okupatorima, izvršila masovne, strašne zločine genocida nad nesrpskim stanovništvom, ubijajući i Srbe naklonjene partizanskoj antifašističkoj borbi protiv tadašnjih stranih okupatora i njihovih ovdašnjih pomagača. Sljedbenici fašističke ideologije i politike, jednako negiraju antifašistička obilježja—i NOR-a i odbrane Bosne i Hercegovine od agresije 1992.-1995. godine.

U svom kontinuitetu, antifašisti nisu bili, kako bi trebalo, povezani, a često jedni druge negiraju. Neki antifašisti iz vremena odbrane od agresije na BiH, rijetko govore o zaslugama antifašista u Drugom svjetskom ratu. Također se zapaža da neki, iako su antifašisti nerado govore, ćute o antifašističkom karakteru odbrane BiH, a neki od njih poistovjećuju političke faktore i lidere koji su branili BiH sa onima koji su motivirani antibosanskohercegovačkim ciljevima, u oružanoj agresiji provodili fašističku praksu genocida. Oni koji se tako ponašaju nanose štetu svojim antifašističkim obilježjima. Efikasna antifašistička borba podrazumijeva da se stane na put aktivnostima fašističkih sljedbenika u pogledu negiranja antifašističkog karaktera NOR-a 1941. - 1945. i negiranja antifašističkog karaktera odbrane Bosne i Hercegovine od agresije 1992. – 1995. godine. Po ovim pitanjima ima konfuzije unutar i između bošnjačkih političkih i drugih društvenih faktora, što ideolozi velikosrpskog i velikohrvatskog ekstremnog nacionalizma smatraju rezultatom svog djelovanja.

Antifašizam kao univerzalna potreba i nužda je obaveza svih, bez obzira kojem svjetonazoru, političkom usmjerenju, naciji i rasi pripadaju. U Bosni i Hercegovini, u uslovima „*postdejtonskog mira*“, to treba da bude isto kao i u toku njene oružane odbrane 1992.–1995. godine, kada su u redovima Armije RBiH zajedno bili pristalice raznih političkih patriotskih stranaka, ... , i „*SDA-ovci*“ i „*SDP-ovci*“, kako se pežorativno nazivaju članovi i simpatizeri tih stranaka. Uzgred, bitno je istaći da njih niko nije prebrojavao, jer je za borbenu moć Armije RBiH bio relevantan njihov patriotski, a ne ideološki ili stranački identitet. Antifašizam je bitno iznad svake pojedinačne stranačke ideologije i politike. To je univerzalno ljudsko pitanje i izazov čovječanstva. Antifašisti u NOR-u su bili i komunisti, i nekomunisti i antikomunisti. Svi su slijedili oslobodilačke napore vojske koju je predvodio lider komunista, Josip Broz Tito. Na čelu antifašističke borbe za međunarodno priznanje, zatim za odbranu Bosne i Hercegovine u ratu i poslije, bio je Alija Izetbegović. Odbrambene i oslobodilačke napore Armije, kojoj je Izetbegović bio na čelu, slijedili su ljudi raznih svjetonazora i stranačkih političkih usmjerenja, znači i antikomunisti i socijaldemokrati koji baštine komunističku ideologiju, politiku i praksu, i ...

Dakle, snage agresije na Bosnu i Hercegovinu su izraz kontinuiteta fašizma, a snage odbrane Bosne i Hercegovine su izraz kontinuiteta antifašizma. Zato se bosanskohercegovački narod istovremeno treba ponositi svim svojim antifašistima–i partizanima iz Drugog svjetskog rata i svojim borbama, pripadnicima Armije i poli-

cije Bosne i Hercegovine koji su stali na put fašizmu 1992.–1995. godine.

2. NEOFAŠISTIČKI KARAKTER DODIKOVOG DJELOVANJA PROTIV DRŽAVE BIH

Njemački i italijanski nacizam³ kao osnova Hitlerovog i Musolinijevog fašizma je poznat kao spoj ideologija ekstremnog nacionalizma i nacionalsocijalizma. Taj spoj je uzrokovao Drugi svjetski rat i proizveo zločine ogromnih razmjera. Poslije tog rata, sljedbenici Hitlerovog i Musolinijevog fašizma u Njemačkoj i Italiji su „*neofašisti*“.⁴ Na Balkanu, u procesu disolucije bivše SFRJ, dogodio se spoj ideologije ekstremnog srpskog nacionalizma i ideologije Socijalističke partije Srbije na čelu sa Miloševićem, reafirmirajući velikosrpsku ideologiju, vojsku i simboliku četnika, općepoznatih kao saveznika Hitlerovih fašista, što je u toku oružane agresije na Bosnu i Hercegovinu 1992.–1995. proizvelo zločine ogromnih razmjera. Poslije rata, s ciljem očuvanja i proširenja rezultata koje je Milošević postigao fašističkim usmjerenjima i metodama, Milorad Dodik spaja velikosrpsku nacionalističku ideolo-

3 - nacifašizam: „... njemački oblik fašizma, nacionalsocijalizam“.–nacizam: „... skraćeni izraz za nacionalsocijalizam“. (M. Idrizović, A. Jasenković, V. Knor – Rječnik stranih riječi, Drugari, Sarajevo, 1990. godine, strana 245.) – „... nacionalsocijalizam, nacizam, nacifašizam, hitlerizam – pokušaj spajanja nacionalističke i socijalističke ideologije koji se u Njemačkoj 1933. – 1945. razvio u krvavu fašističku diktaturu i izazvao drugi svjetski rat ...“ (Klarić Bratoljub, Rječnik stranih riječi, Nakladni zavod MH, Zagreb 1978., strana 922.)

4 –neofašizam: „... praksa i teorija organizacija koje teže, poslije Drugog svjetskog rata, da uspostave režim po uzoru na talijanski fašizam, odnosno njemački nacionalsocijalizam“. (M. Idrizović, A. Jasenković, V. Knor – Rječnik stranih riječi, Drugari, Sarajevo, 1990. godine, strana 248.)

giju i socijaldemokratsku ideologiju, te se zbog tog spoja on može smatrati „neofašistom“, isto kao i oni što u Italiji i Njemačkoj slijede fašističku ideologiju Musolinija i Hitlera.

Dejtonskim sporazumom i završetkom rata, u Bosni i Hercegovini i njenom okruženju fašističke ideologije, politike i snage nisu nestale. Poslije rata snage koje slijede takve ideologije i politike javljaju se u oblicima ekstremnog nacionalizma, rasističkih,⁵ ksenofobičnih,⁶ islamofobičnih,⁷ segregacijskih⁸ i aparthejdskih⁹ karakteristika, čemu pripada i radikalizam Dodikovog tipa svakodnevnih prijatni opstanku države Bosne i Hercegovine, uz istovremenu organiziranu, entitetsku diskriminaciju nesrpskog stanovništva, posebno Bošnjaka. Dodik za sebe kaže da je antifašista, ali njegova djela govore da je neofašista. U Dodikovoj izvedbi, spoj nacionalističke i socijaldemokratske ideologije, sadrži obilje argumenata da je upravo neofašizam posljedica tog spoja kojim se negiraju sve izvorne vrijednosti socijalde-

5 - rasizam: „... reakcionarno fašističko shvaćanje po kome rasna svojstva pojedinih naroda odlučuju o toku historije (kod toga svaki svoju rasu smatra najvrednijom) ...“ (Klarić Bratoljub, Rječnik stranih riječi, Nakladni zavod MH, Zagreb 1978. godine, strana 1133.)

6 - ksenofobija: „... mržnja na strance i na sve inozemno ...“ (Klarić Bratoljub, Rječnik stranih riječi, Nakladni zavod MH, Zagreb 1978. godine, strana 761.)

7 - islamofobija: mržnja prema islamu, islamskim vrijednostima i sljedbenicima.

8 - segregacija: „... odjeljivanje, odvajanje, razlučivanje, rastavljanje, razdruživanje, ... isto što i rasna diskriminacija ...“ (Klarić Bratoljub, Rječnik stranih riječi, Nakladni zavod MH, Zagreb 1978. , str. 1204.)

9 - aparthejd: „... odvojenost; načelo rasne segregacije i politika grube diskriminacije kakvu provodi bijela manjina nad većinskim crnim stanovništvom u Južnoafričkoj Republici.“ (M. Idrizović, A. Jasenković, V. Knor – Rječnik stranih riječi, Drugari, Sarajevo, 1990. godine, strana 21.)

mokratije, a prema čemu se suviše blago ponašaju i domaći i međunarodni faktori uključeni u rješavanje bosanskohercegovačke krize. Ta blagost bi se prevazišla tek onda, ako bi se kvalifikacijama da je neofašista, odgovorilo na Dodikovu ekstremnu diskriminacijsku, nacionalističku destruktivnu protivrđavu Bosne i Hercegovine, a naročito protiv nesrpskog stanovništva u RS-u.

U borbi protiv neofašista, antifašisti trebaju ulagati posebne napore da objasne ugroženoj populaciji da je neofašistička priča o svojoj demokratičnosti i naklonjenosti principima pravde i slobode, samo maska iza koje se nalaze opasne fašističke ideologije, politike, snage i sredstva za zločinačku praksu mržnje, ubijanja, rušenja u raznim oblicima destruktivne. U tom smislu, nužni su posebni naponi, jer je, na primjer, i pored obilja činjenica, vrlo teško postići da bude općeprihvaćen stav da je Dodikova politička praksa neofašističkog karaktera i da njegove prijatne opstojnosti države Bosne i Hercegovine imaju karakteristike segregacije, aparthejda, islamofobije, ksenofobije, da izazivaju strah i strepnju, neizvjesnost i da u konačnom, mogu dovesti do katastrofalnih oružanih sukoba.

Karakteristika fašizma je da ne ostvaruje krajnje ciljeve, ali da se u pokušajima ostvarivanja čine zlodjela ogromnih razmjera. Njemački i drugi fašisti u Drugom svjetskom ratu, iako su imali za cilj, ipak nisu uspjeli uništiti Jevreje, ali su ih na milione pobili. Ta karakteristika fašističkih pohoda se potvrdila i tokom agresije na Bosnu i Hercegovinu. Miloševićev fašistički režim nije uspio uništiti državu Bosnu i Hercegovinu i Bošnjake, ali je na putu takvih namjera počinio zlodjela ogromnih

razmjera. Rizike u tom pogledu sobom nosi i Dodikova neofašistička politika i praksa negiranja države Bosne i Hercegovine. Snage koje Dodik vodi neće moći uništiti ni državu Bosnu i Hercegovinu, ni Bošnjake, ali u takvim pokušajima mogu počiniti zlodjela ogromnih razmjera, što bi se katastrofalno odrazilo i na srpski narod. Zbog toga, Dodikova neofašistička politika i praksa je ratnohuškačka i katastrofalna. U oružanim sukobima, nikakva fašistička vojska, pa ni eventualno Dodikova, ne može imati ni približne borbene kvalitete koje ima antifašistička vojska. Nepravedna fašistička politika proizvodi zločinačka ponašanja koja kompromitiraju njenu vojsku slabeći joj borbenu moć. Antifašistička vojska iz prirode svoje pravednosti u moralnom smislu dobija zadivljujuće borbene kvalitete. Upravo zbog pravednosti politike kojom su usmjereni, iz rata su kao pobjednici izašli, i partizani u Drugom svjetskom ratu i snage odbrane Bosne i Hercegovine 1992.-1995. godine.

3. ŠTA TREBA BITI IZAZOV ZA BOSANSKOHERCEGOVAČKE ANTIFAŠISTE?

U historiji se mogu identificirati anti-fašistički izazovi, za uslove rata dok traje eskalacija fašističkih zločina i za uslove mira, dok se fašisti pripremaju za ponovne zločinačke pohode. Ono što čini Dodik treba svrstati u pripreme za novi zločinački pohod od strane srpskih fašista. Antifaši-

stički izazov za uslove rata je zaštita ugrožene populacije, njenog fizičkog opstanka, kulturnih i materijalnih vrijednosti. Antifašistički izazov za uslove mira je prevencija sa efektima poruka fašistima da će u slučaju ulaska u rat pretrpjeti poraz i da ničim neće moći opravdati žrtve koje nastanu. Takve poruke su nužne Dodiku i njegovim sljedbenicima, ali u kontekstu politike koja je u skladu sa univerzalnim ljudskim načelima mira, sigurnosti i progressa. Antifašisti Bosne i Hercegovine, sada za uslove mira moraju imati svoj politički izazov koji kao strateški stav treba da glasi: iskreno i uporno zalaganje da se međusobno povezuju razni politički, kulturni, vjerski, privredni, zdravstveni, socijalni i drugi društveni faktori Bošnjaka, Srba, Hrvata i ostalih koji žive u Bosni i Hercegovini, te da se u tom cilju koriste pozitivna iskustva zajedničkog života, metaforički tretirajući da su Bošnjaci, Srbi i Hrvati braća istog slavenskog porijekla, te da su jedni drugima najpreči. Uprkos Dodikovim segregacijskim utjecajima, antifašisti se trebaju zalagati za međunacionalno povezivanje, druženje, poslovanje, svekoliko društveno i političko približavanje. Antifašistička preventiva katastrofalnim posljedicama eventualnog rata, treba rezultirati odvracanjem Dodika i njegovih sljedbenika od antibosanskohercegovačke politike i od diskriminacije prema nerspskom stanovništvu u RS-u.

Sarajevo, 11-18. 03. 2013. godine

